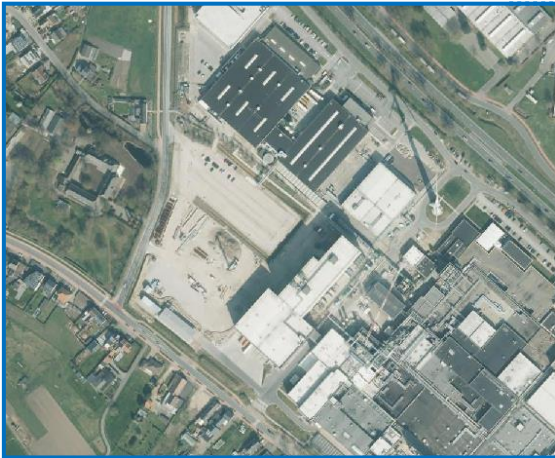

ARCHEOLOGIE • BOUWHISTORIE

ARCHEOLOGIENOTA: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

PUURS, TRANSVERSALEWEG

A. DEVROE
MEI 2023

COLOFON

Project

Archeologienota – Puurs, Transversaleweg

Opdrachtnemer

Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv
Schaapsweg 106
3550 Heusden-Zolder
0472/59.31.41
annika.devroe@gmail.com
BE 0680.617.128

Erkende archeoloog: Annika Devroe, OE/ERK/Archeoloog/2015/00085

© 2023 Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv

Devroe Archeologie & Bouwhistorie bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

Inhoud	0
1. Gemotiveerd advies	1
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	3
2.1. Administratieve gegevens	3
2.2. Onderzoeksstrategie	3
2.2.1. Proefsleuvenonderzoek.....	4
2.2.2. Voorwaarden onderzoeken.....	6
2.3. Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk.....	6
3. Figurenlijst.....	7

1. GEMOTIVEERD ADVIES

Het projectgebied ligt ten zuidoosten van Puurs, ten westen van Willebroek. Het projectgebied ligt langs de Transversaleweg die in het noorden aansluit op de Rijksweg. Het projectgebied is volledig verhard.

Het projectgebied ligt in een licht heuvelachtig gebied. Op ca. 120 m ten noordoosten van het projectgebied loopt de Moerloop. De Molenbeek loopt op 1,1 km ten westen van het projectgebied, de Leibeek op ca. 1,1 km ten oosten. De Rupel stroomt op 3,7 km ten noordoosten van het terrein. De Goorlagbeek stroomt op ca. 1,2 km ten noordoosten van het projectgebied. Het projectgebied zelf omvat matig droge tot matig natte lemige zandbodems. De bodem wordt deels gekenmerkt door een plaggendek.

De afwezigheid van een gradiëntzone of waterlopen in de nabijheid zorgt ervoor dat het archeologisch potentieel voor steentijdsites eerder als laag wordt ingeschat.

Met de introductie van de landbouw werd de mate waarin gronden geschikt waren om te beakkeren een steeds belangrijker factor in de locatiekeuze van de mens. De oudste akkergronden werden aangelegd op de van nature vruchtbaarste gronden en moesten bovendien goed ontwaterd zijn. In dit opzicht is de vermoedelijke aanwezigheid van een plaggendek ter hoogte van een deel van het projectgebied betekenisvol. Deze zogenaamde plaggendek bodems liggen vanouds op de meest vruchtbare en goed bewerkbare gronden. De akkergebieden werden door eeuwenlange plaggembemesting met een dik humeus dek opgehoogd.

Het projectgebied is deels gelegen ter hoogte van dergelijke plaggendek bodem. Er is dan ook een potentie op de aanwezigheid van sporen en vondsten vanaf de pre-/protohistorie tot in de middeleeuwen. In de omgeving werd reeds al heel wat archeologisch onderzoek uitgevoerd. Dit leverde verschillende sites op uit de metaaltijden en Romeinse periode en de middeleeuwen. Deze bevinden zich meestal wel op de iets hoger gelegen delen van het landschap, maar liggen bodemkundig gezien wel op gelijkaardige bodemtypes. Ten noordwesten van het projectgebied werden gebouwplattegronden aangetroffen uit de volle Middeleeuwen – begin late Middeleeuwen. Op basis van de opgraving lijkt deze zich in zuidelijke richting uit te strekken (nog op te graven deel fase 2). Een kleine zone van huidig projectgebied overlapt met dit nog op te graven deel. Hier kunnen dus nog sporen verwacht worden.

Ten westen van het projectgebied was het Echelpoelhof, daterend uit minstens de 17de eeuw, gelegen. Op basis van de cartografische bronnen is onduidelijk of ter hoogte van het projectgebied aanvankelijk ook nog een deel van dit hof aanwezig was of dat dit een foutieve weergave is. Indien een deel van het hof hier gelegen was, kunnen de grachten aangesneden worden en sporen die wijzen op een tuinzone (bv moestuinbedden, boomkuilen). Gebouwen worden hier niet meteen verwacht.

Ter hoogte van de overige zones kunnen eveneens sporen verwacht worden. Er dient ook rekening gehouden te worden met de historische weg die het gebied doorsnijdt.

Op basis van het bureauonderzoek lijkt het projectgebied lange tijd weinig veranderingen ondergaan te hebben en kan een goede bewaringstoestand verwacht worden. De vermoedelijke aanwezigheid van een plaggendek is over het algemeen gunstig voor archeologische vindplaatsen. In hoeverre de bouw en afbraak van het vroegere industriegebouw en de aanleg van de verharding de ondergrond verstoort is onduidelijk. Op basis van de reeds uitgevoerde onderzoeken blijkt het archeologisch niveau over het algemeen wel nog goed bewaard te zijn en slechts beperkt verstoord door de oprichting van de industriegebouwen. Of ter hoogte van dit projectgebied een gelijkaardige situatie aanwezig is, is niet duidelijk maar hoogstwaarschijnlijk is een ophoogpakket aanwezig dat als buffer diende.

Ter hoogte van het projectgebied worden verschillende nieuwe constructies voorzien. De toekomstige bodemingrepen kunnen het archeologisch niveau verstoren. Afhankelijk van reeds vroegere afgravingen en ophogingen kan dit niveau nog goed bewaard zijn en wordt deze geraakt bij de bodemingrepen. Gezien het archeologisch potentieel, het potentieel op kenniswinst en de geplande werken is bijkomend onderzoek noodzakelijk. Dit zal echter via een uitgesteld traject verlopen gezien de nog aanwezige verharding.

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

2.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Locatie: Antwerpen, Puurs-Sint-Amands, Transversaleweg

Bounding box (Lambert 72): Punt 1 (NW) X: 145694.241 Y: 195307.115
Punt 2 (ZO) X: 145878.171 Y: 195146.021

Kadaster: Provincie Antwerpen, Puurs-Sint-Amands, afdeling 1, Puurs, sectie D, percelen 36r (partim), 44p (partim), 44r (partim), 44s (partim), 44t (partim), 50/2 (partim), 50e (partim)

Oppervlakte projectgebied: ca. 5320 m²

Figuur 1: Het Grootchalig Referentiebestand met aanduiding projectgebied. © AGIV

2.2. ONDERZOEKSSTRATEGIE

Na het bureauonderzoek werden de verschillende vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem afgewogen. Hiervoor werden telkens volgende vier criteria overlopen:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek kan nuttig zijn op zeer grote terreinen waar grote structuren zoals brede grachten, wallen en stenen constructies verwacht worden. Men kan hier een gracht verwachten van het Echelpoelhof. Gezien de onduidelijkheid of hier nog een deel van het hof ligt of niet, wordt geadviseerd om geen geofysisch onderzoek uit te voeren.

Veldkartering

Een veldkartering is vooral nuttig op landbouwgronden die net geploegd worden. Gezien de verharding is dit hier niet het geval. Deze methode wordt dan ook niet geadviseerd.

Landschappelijk/verkennd/waarderend booronderzoek / proefputten ifv steentijdsites

Onderzoeken in functie van steentijd (landschappelijk/verkennd/waarderend booronderzoek, proefputten) zouden nuttig kunnen zijn aangezien steentijdvondsten niet uitgesloten kunnen worden. Op basis van het bureauonderzoek werd het archeologisch potentieel voor steentijdsites eerder als laag ingeschat. Dergelijk onderzoek wordt hier dan ook niet geadviseerd.

Een *proefsleuvenonderzoek* lijkt de meest aangewezen methode om het projectgebied te onderzoeken. Op deze manier kan meteen een goed beeld gevormd worden van eventueel aanwezige verstoringen, ophogingen en archeologische sporen. Het volledige projectgebied zal onderzocht worden d.m.v. proefsleuven.

2.2.1. PROEFSLEUVENONDERZOEK

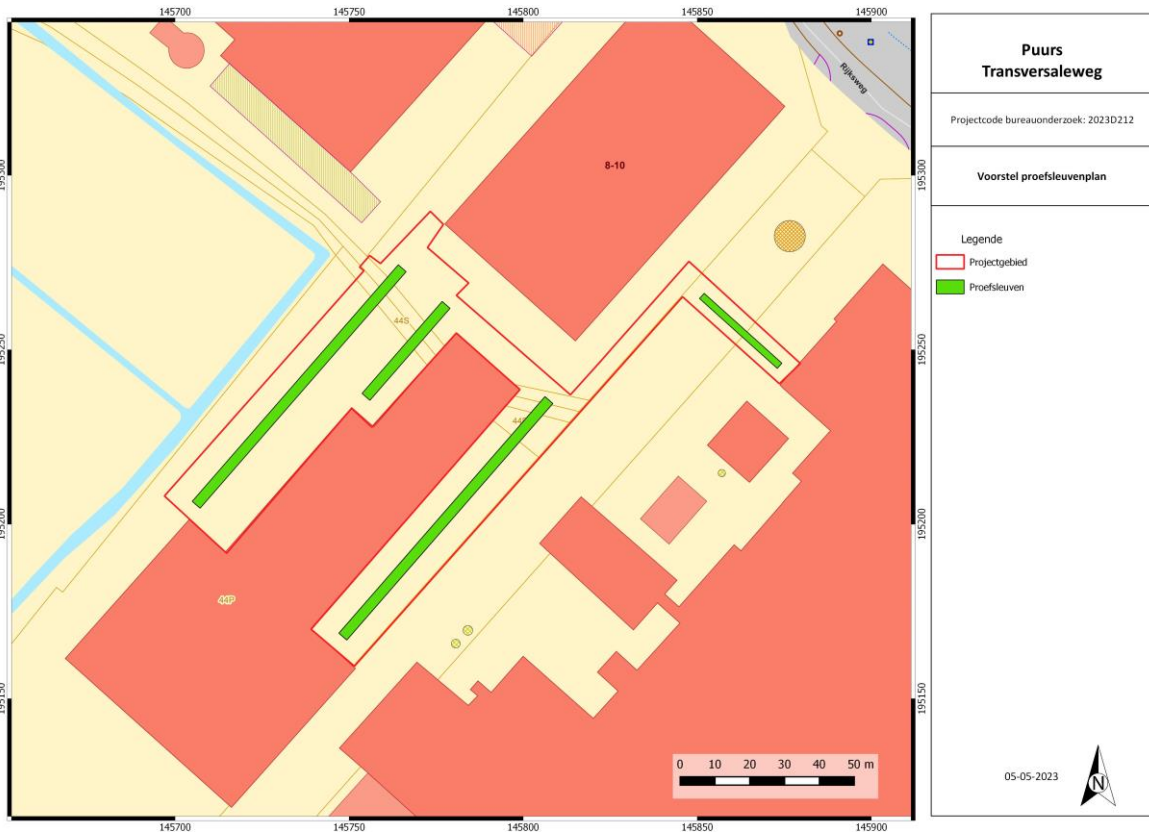
Het doel van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven is een archeologische evaluatie van het terrein. De proefsleuven worden aangelegd na het verwijderen van de verharding.

Hierbij dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

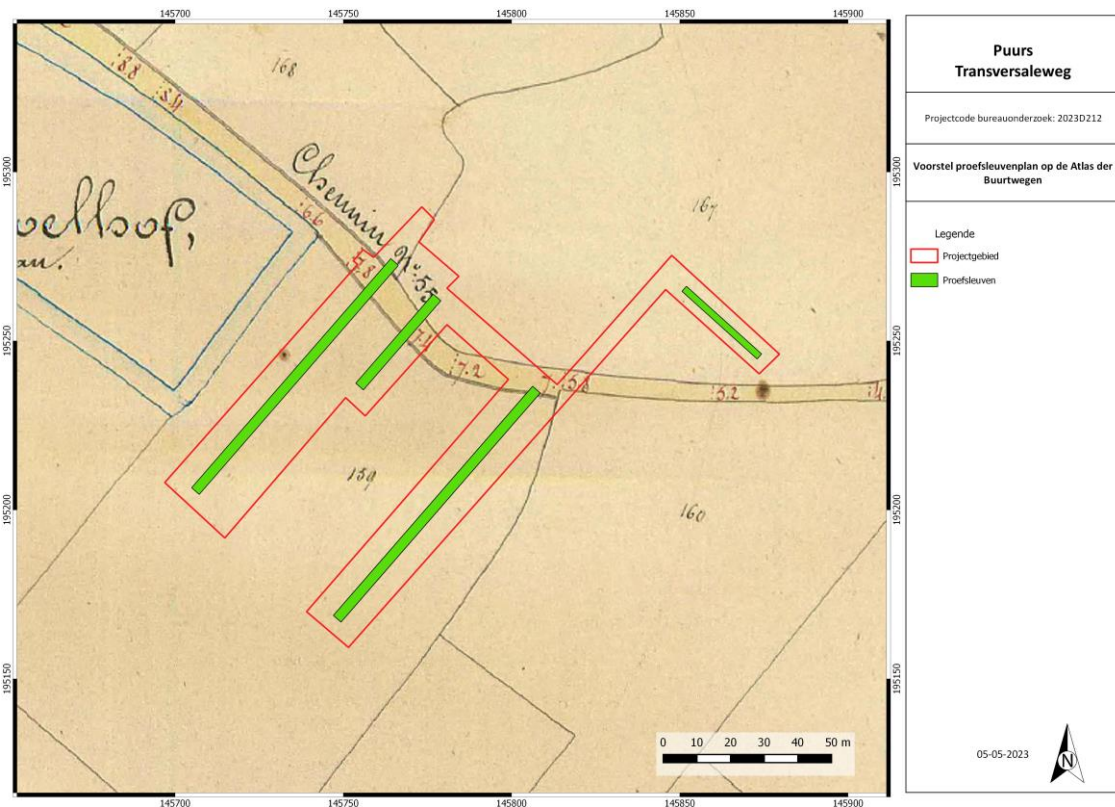
- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Zijn er bodemsporen aanwezig? Zo ja, zijn deze van natuurlijke of antropogene aard?
- Op welk(e) niveau(s) manifesteren de archeologische sporen zich?
- Maken de antropogene sporen deel uit van één of meerdere structuren? Zijn er indicaties voor de inrichting van een erf/nederzetting?
- Kan op basis van gerecupereerd materiaal uitspraak gedaan worden over de datering? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Geven de resultaten aanleiding tot vervolgonderzoek? Zo ja, wat is de ruimtelijke afbakening van de zone(s) voor vervolgonderzoek? Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Is behoud in situ op basis van de resultaten van het vooronderzoek mogelijk?

Gezien de vorm van het projectgebied worden geen parallelle continue sleuven voorzien. Drie sleuven worden haaks op de Rijksweg gezet, één sleuf hier parallel aan. Om een betere zichtbaarheid te krijgen van de sporen worden sleuven met een breedte van 3 m voorzien. Op deze manier wordt reeds 12,5% van het gebied onderzocht. Indien nodig kunnen nog ergens dwarssleuven en/of kijkvensters voorzien worden. De hoeveelheid en locatie van dwarssleuven en/of kijkvensters zijn vrij te bepalen door de erkend archeoloog/veldwerkleider. Een keuze voor of tegen het aanleggen van dwarssleuven en/of kijkvensters wordt gemotiveerd in het verslag van resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Kijkvensters en/of dwarssleuven kunnen bijvoorbeeld aangelegd worden om na te gaan of aangetroffen paalkuilen deel uitmaken van een structuur, maar kunnen evenzeer

aangelegd worden om een meer exacte afbakening van een archeologische site te bekomen. Indien tijdens het proefsleuvenonderzoek zou blijken dat het terrein ernstig verstoord is wordt overgeschakeld op proefputten.

Figuur 2: Voorstel proefsleuvenplan.

Figuur 3: Voorstel proefsleuvenplan op de Atlas der Buurtwegen.

De aanleg van deze sleuven gebeurt met een graafmachine met een niet-getande graafbak van 2 m breed, onder begeleiding van de veldwerkleider. Het eerste vlak wordt aangelegd op een eerste leesbaar archeologisch niveau. Indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn, wordt elk niveau apart gewaardeerd. Er wordt momenteel van uitgegaan dat het om een site zonder complexe verticale stratigrafie gaat en er maar één niveau aanwezig is.

Indien het Echelpoelhof verder over het projectgebied liep, zullen hoogstwaarschijnlijk de twee grachten aangesneden worden ter hoogte van de westelijke proefsleuf. Het is in deze fase niet de bedoeling om deze volledig te registreren (profielopname), maar wel om ze te kunnen afbakenen en de diepte te kunnen bepalen (dmv boringen).

Voor de noordwestelijke zone dient extra aandacht geschonken te worden aan paalkuilen die eventueel aansluiten bij de opgegraven zone ten noorden ervan. Indien nodig worden de sleuven hier meer noordwaarts uitgebreid.

Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van sleuven, kijkvensters en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Verspreid over het terrein worden minstens 3 profielputten aangelegd. Deze profielputten worden beschreven en bestudeerd door de aardkundige van het projectteam. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. De aanwezigheid van een steentijdsite kan niet uitgesloten worden. Tijdens het vooronderzoek dient er daarom aandacht geschonken te worden aan concentraties van lithische artefacten. Indien lithische vondsten aangetroffen worden dient ingeschat te worden of het om verspreide vondsten gaat of om een activiteitenzone. Steentijdvondsten worden driedimensionaal ingemeten. Deze vondsten en concentraties worden aan een specialist voorgelegd om een verdere waardering van het terrein te bekomen. Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak gedaan kan worden over de aard en omvang van de archeologische waarden in het projectgebied en wanneer een eenduidig advies kan gegeven worden voor vrijgave van het terrein, behoud in situ of vervolgonderzoek door middel van een opgraving.

2.2.2. VOORWAARDEN ONDERZOEKEN

Vooraleer de onderzoeken kunnen plaatsvinden dient het onderzoeksgebied vrij te zijn. Dit wil zeggen dat elementen die het proefsleuvenonderzoek belemmeren zoals woekerende begroeiing, kleine constructies, storthopen, zandbergen etc... verwijderd dienen te worden. De verhardingen dienen eveneens verwijderd te zijn.

2.3. VOORZIENE AFWIJINGEN VAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Moesten er tijdens de uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem redenen zijn waarom wel wordt afgeweken van de bepalingen in de code, dan worden deze gemotiveerd in het verslag van resultaten.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Het Grootchalig Referentiebestand met aanduiding projectgebied. © AGIV.....	3
Figuur 2: Voorstel proefsleuvenplan.....	5
Figuur 3: Voorstel proefsleuvenplan op de Atlas der Buurtwegen.....	5